

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه علوم تربیتی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی

**بررسی تأثیر روش‌های مختلف سنجش بر راهبردهای شناختی یادگیری
دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر اصفهان در سال تحصیلی (۸۸-۸۹)**

استاد راهنما:

دکتر حسنعلی بختیار نصرآبادی

استاد مشاور:

دکتر احمد عابدی

پژوهشگر:

فرزانه نصیری

شهریورماه ۱۳۸۹

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه علوم تربیتی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی خانم فرزانه نصیری

تحت عنوان

**بررسی تأثیر روش‌های مختلف سنجش بر راهبردهای شناختی یادگیری دانش‌آموزان
دبیرستان‌های شهر اصفهان سال تحصیلی (۸۸-۸۹)**

در تاریخ ۸۹/۶/۲۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان‌نامه

دکتر حسنعلی بختیار نصرآبادی

با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا

۲- استاد مشاور پایان‌نامه

دکتر احمد عابدی

با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

۳- استاد داور داخل گروه

دکتر محمدجواد لیاقتدار

با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه

دکتر مهرداد کلانتری

با مرتبه‌ی علمی دانشیار امضا

حمد و سپاس بیکران خداوند سبحان را سزا است که این بنده را بر اتمام این تحقیق توانا ساخت. به مصداق کلام زیبای «من لم

یسکر المخلوق لم یسکر الخالق» بر خود لازم می دانم از کلیه بزرگوارانی که مراد این تحقیق یاری نمودند شکر و قدر دانی نمایم.

- جناب آقای دکتر حنفی، جناب آقایی و جناب آقایی دکتر احمد عبدی، اساتید محترم راهنما و مشاور که از زحمات و بیدریختن در تمام

مراحل پژوهش بهره مند بوده ام.

اساتید محترم داور و ناظر که نظرات ارزشمندشان بر غنای این پژوهش افزود.

و

همسر عزیزم که کمک های بیدریختن و سمودن این راه را بر من هموار ساخت

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم دو موجود مقدسی که ناتوان شدن تا من توانا شوم، عاشقانه سوختند تا روشنگر راهم باشند و

کرمانش و جودم

همسر و فرزندم آبی ترین ترانه های زندگی ام

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر روش های مختلف سنجش (تشریحی یا چندگزینه‌ای) بر روی راهبردهای شناختی یادگیری در دانش آموزان دبیرستان بود. در این پژوهش از روش نیمه تجربی یا طرح پیش آزمون - پس آزمون استفاده شد. جامعه آماری در این پژوهش مشتمل بر کلیه دانش آموزان دختر سال سوم دبیرستان های شهر اصفهان بود. برای گزینش نمونه آماری مناسب از این جامعه، از روش خوشه‌ای تصادفی، استفاده گردید. در این تحقیق از دو ابزار استفاده شده است. پرسشنامه محقق ساخته راهبردهای شناختی یادگیری بود. این پرسشنامه شامل سه حیطه و ۳۰ معیار (سؤال) بود. پایایی پرسشنامه (سئالات سبک لیکرت) با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ بدست آمد. دیگری آزمون معلم ساخته از درس روانشناسی سال سوم دبیرستان که با توجه به کلاس مورد مطالعه به صورت تشریحی و یا چندگزینه‌ای در قالب امتحان های تکوینی برگزار شد روایی این آزمون ها توسط سرپرستان و دبیران درس روان شناسی تأیید گردید. پایایی آن به روش آلفای کرونباخ به ترتیب برای سئالات تشریحی ۰/۷۷ و چندگزینه‌ای ۰/۸۵ بدست آمده است. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح آمار توصیفی با شاخص های آماری فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از تحلیل کواریانس چند متغیره مانکوا استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که تأثیر روش های مختلف سنجش (تشریحی یا چندگزینه‌ای) بر راهبردهای شناختی (تکرار و مرور، سازماندهی، بسط و گسترش معنایی) در دانش آموزان دبیرستان در سطح $p < 0/0001$ معنی دار بوده است. به طوری که دانش آموزان در سنجش تشریحی از راهبردهای شناختی بیشتر استفاده می کنند.

کلیدواژه‌ها: سنجش، آزمون تشریحی، آزمون چندگزینه‌ای، راهبردهای شناختی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱	بیان مسئله
۳-۱	ضرورت و ارزش تحقیق
۴-۱	هدف‌های پژوهش
۵-۱	فرضیه‌های تحقیق
۶-۱	تعریف واژه‌ها
۱-۶-۱	تعریف سنجش
۲-۶-۱	تعریف آزمون تشریحی
۳-۶-۱	تعریف آزمون چندگزینه‌ای
۴-۶-۱	تعریف راهبردهای شناختی
۷-۱	تعریف عملیاتی واژه‌ها
۱-۷-۱	تعریف عملیاتی سنجش
۲-۷-۱	تعریف عملیاتی آزمون تشریحی
۳-۷-۱	تعریف عملیاتی آزمون چندگزینه‌ای
۴-۷-۱	تعریف عملیاتی راهبردهای شناختی
	فصل دوم: مبانی نظری مولفه‌های اصلی و پیشینه‌ی پژوهش
۱-۲	مقدمه
۲-۲	تعریف سنجش
۳-۲	رویکردهای متفاوت در سنجش
۴-۲	سنجش برای یادگیری در مقابل سنجش از یادگیری
۵-۲	روش‌های سنتی سنجش
۶-۲	سئوالات چندگزینه‌ای
۷-۲	سه قسمت اصلی سئوالات چندگزینه‌ای
۱-۷-۲	طراحی گزینه‌های صحیح در سئوالات چندگزینه‌ای
۲-۷-۲	طراحی گزینه‌های انحرافی در سئوالات چندگزینه‌ای

۱۶	۸-۲ انواع خطای تکنیکی در طراحی سئوالات چندگزینه‌ای
۱۸	۹-۲ امتیازات آزمون‌های چندگزینه‌ای
۱۹	۱۰-۲ محدودیت‌های آزمون‌های چندگزینه‌ای
۲۱	۱۱-۲ موارد استفاده از آزمون‌های چندگزینه‌ای
۲۲	۱۲-۲ سئوالات تشریحی
۲۲	۱۳-۲ ویژگی‌های آزمون‌های تشریحی
۲۲	۱۴-۲ انواع آزمون‌های تشریحی
۱۵	۱۵-۲ امتیازات آزمون‌های تشریحی
۲۴	۱۶-۲ محدودیت‌های آزمون‌های تشریحی
۲۴	۱۷-۲ تعریف راهبردهای یادگیری
۲۵	۱-۱۷-۲ شناخت
۲۵	۲-۱۷-۲ فراشناخت
۲۶	۱۸-۲ تعریف راهبردهای شناختی
۲۷	۱۹-۲ راهبردهای شناختی اساسی
۲۷	۱-۱۹-۲ راهبرد تکرار و مرور
۲۸	۲-۱۹-۲ راهبرد بسط و گسترش معنایی
۳۱	۳-۱۹-۲ راهبرد سازماندهی
۳۴	۲۰-۲ نقشه مفهومی و الگوی مفهومی به سه شکل مهم در آموزش و یادگیری
۳۴	۲۱-۲ پیش نیازهای راهبردهای شناختی
۳۵	۲۲-۲ یادگیری راهبردهای شناختی
۳۷	۲۳-۲ پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور
۴۰	۲۴-۲ پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور

فصل سوم: مواد و روش‌ها

۴۲	۱-۳ مقدمه
۴۲	۲-۳ نوع تحقیق
۴۳	۳-۳ روش و طرح نمونه برداری
۴۳	۴-۳ جامعه آماری

عنوان	صفحه
۵-۳ حجم نمونه و روش محاسبه	۴۳
۱-۵-۳ بررسی کفایت حجم نمونه	۴۴
۶-۳ ابزار جمع آوری اطلاعات	۴۴
۱-۶-۳ پایایی و روایی ابزارها	۴۵
۷-۳ اجرای پژوهش	۴۵
۸-۳ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۴۶
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها	
۱-۴ مقدمه	۴۷
۲-۴ یافته‌های پژوهش	۴۷
۳-۴ بررسی فرضیه‌ها	۶۰
۱-۳-۴ فرضیه اول	۶۰
۲-۳-۴ فرضیه دوم	۶۰
۳-۳-۴ فرضیه سوم	۶۰
۴-۳-۴ فرضیه چهارم	۶۰
فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری	
۱-۵ خلاصه تحقیق	۶۶
۲-۵ بحث و نتیجه‌گیری	۶۷
۳-۵ پیشنهادات تحقیق	۷۲
۱-۳-۵ پیشنهادات کاربردی	۷۲
۴-۵ محدودیت‌های تحقیق	۷۳
۵-۵ پیشنهادات جهت تحقیقات بعدی	۷۳
پیوست ۱	۷۵
پیوست ۲	۷۶
پیوست ۳	۷۷
پیوست ۴	۷۸
منابع	۸۲

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۴ توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات پدر	۴۹
شکل ۲-۴ توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات مادر	۵۰
شکل ۳-۴ معدل دانش آموزان در گروه تشریحی و تستی	۵۱
شکل ۴-۴ میانگین راهبردهای شناختی دو گروه تشریحی و تستی پیش آزمون	۶۲
شکل ۵-۴ میانگین راهبردهای شناختی دو گروه تشریحی و تستی پس آزمون	۶۳
شکل ۶-۴ میانگین تعدیل شده دو گروه تشریحی و تستی در پس آزمون	۶۴

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۴۳	جدول ۱-۳ نگاره پژوهش
۴۴	جدول ۲-۳ درجه بندی لیکرت.....
۴۵	جدول ۳-۳ پایایی پرسشنامه راهبردهای شناختی
۴۸	جدول ۱-۴ توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات پدر
۴۹	جدول ۲-۴ توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات مادر.....
۵۰	جدول ۳-۴ سن دانش آموزان در گروه تشریحی و گروه تستی
۵۱	جدول ۴-۴ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای دموگرافی با راهبردهای تکرار و تمرین
۵۱	جدول ۵-۴ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای دموگرافی با راهبردهای سازماندهی
۵۲	جدول ۶-۴ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای دموگرافی با راهبردهای بسط و گسترش معنایی
۵۳	جدول ۷-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای تکرار و تمرین در پیش‌آزمون
۵۴	جدول ۸-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای سازماندهی در پیش‌آزمون
۵۵	جدول ۹-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای بسط و گسترش معنایی در پیش
۵۶	جدول ۱۰-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای تکرار و تمرین در پس‌آزمون
۵۸	جدول ۱۱-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای سازماندهی در پس‌آزمون
۵۹	جدول ۱۲-۴ جمع بندی ارزیابی پاسخگویان نسبت به پرسش‌های راهبردهای بسط و گسترش معنایی در پس‌آزمون
۶۱	جدول ۱۳-۴ نتایج آزمون باکس برای بررسی پیش فرض تساوی کواریانس ها
۶۱	جدول ۱۴-۴ نتایج آزمون لوین برای بررسی پیش فرض تساوی واریانس ها.....
۶۱	جدول ۱۵-۴ میانگین و انحراف معیار راهبردهای شناختی در دو گروه تشریحی و تستی پیش آزمون.....

جدول ۴-۱۶ میانگین و انحراف معیار راهبردهای شناختی در دو گروه تشریحی و تستی	
پس آزمون.....	۶۲
جدول ۴-۱۷ میانگین و انحراف معیار تعدیل شده راهبردهای شناختی در دو گروه تشریحی و تستی	
پس آزمون.....	۶۳
جدول ۴-۱۸ نتایج آزمون کوواریانس چند متغیره (مانکوا) تفاوت دو گروه تشریحی و تستی در	
متغیر راهبردهای شناختی.....	۶۴
جدول ۴-۱۹ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکوا) تفاوت دو گروه تشریحی و تستی	
در راهبردهای شناختی(تکرار و مرور، سازماندهی، بسط و گسترش معنایی).....	۶۵

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

امروزه نظام تعلیم و تربیت هر جامعه زیر بنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن به شمار می‌رود. بررسی عوامل پیشرفت جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند، موثر و کارآمد برخوردارند (طالب زادگان، ۱۳۸۷). یکی از جلوه‌های نمایان موفقیت نظام آموزشی، میزان موفقیت دانش‌آموزان است (کرمی، ۱۳۸۱). مشاهده شده است که میزان درک مطلب یادگیری دانش‌آموزان با استعداد و توانایی یادگیری مشابه، یکسان نیست (سیف، ۱۳۸۰). به عبارتی متغیرهای مختلفی بر درک مطلب و میزان یادگیری دانش‌آموزان اثر می‌گذارند که متغیرهای آموزشگاهی و متغیرهای تفاوت‌های فردی از آن جمله‌اند. راهبردهای یادگیری جزء متغیرهای آموزشگاهی به حساب می‌آیند. چنانچه دانش‌آموزان نسبت به راهبردها آگاهی داشته باشند. می‌توانند توفیق بیشتری کسب کنند (گارسیا و هیوز^۱، ۲۰۰۰).

به عبارتی یادگیرنده ماهر کسی است که از راهبردهای صحیح یادگیری و مطالعه آگاهی دارد و از آنها به طور صحیح استفاده می‌کند (کرمی، ۱۳۸۱). یکی از نکات اساسی در آموزش این است که به فراگیران یاد دهیم چطور یاد بگیرند، چطور به خاطر بسپارند و چگونه مسأله حل کنند. بعلاوه فراگیران باید موثرترین روشها و راهبردهای یادگیری را بدانند و در هنگام مطالعه از آنها استفاده کنند. ما به طور معمول از فراگیرانمان انتظار

1- Garcia & Hughes

داریم خوب درس بخوانند، مسأله حل کنند، یا تعداد زیادی اطلاعات را به خاطر بسپارند، در حالیکه روشهای صحیح مطالعه، حل مسله و به خاطر سپاری اطلاعات را به آنان آموزش نداده ایم. (بیل‌مونت^۱، ۱۹۸۹) در نظام‌های آموزشی به آموزش شیوه مطالعه، توجه کمتری می‌شود و اعتقاد بر این است که فراگیران به خودی خود، می‌توانند و مهارت‌های لازم در موفقیت تحصیلی را به دست می‌آورند. در حالیکه لازم است فراگیران فنون، شیوه‌ها و راهبردهای صحیح مطالعه و یادگیری را بیاموزند.

سنجش آموخته‌ها یکی از فعالیت‌های مهم معلم است که با هدف مختلف مانند تصمیم‌گیری درباره ارتقاء پایه تحصیلی دانش‌آموزان، فراهم کردن بازخورد مناسب آموزش و یادگیری معلمان و دانش‌آموزان و به صورت کلی برای بهبود آموزش معلمان و یادگیری دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرد. برخی از متخصصان (سیف، ۱۳۸۷) عقیده دارند که برخلاف تصور معمول سنجش پایان‌دهنده سایر فعالیت‌های آموزشی معلم نیست، بلکه واقعیت این است که غالباً سنجش و اندازه‌گیری تعیین‌کننده، فعالیت‌های آموزشی معلمان و کوشش‌های یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان است به سخن دیگر، چگونگی مطالعه و یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان به طور مستقیم از ماهیت سنجش تأثیر می‌پذیرند. اینکه سنجش واقعاً بر روی چگونگی مطالعه و یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان چقدر می‌تواند اثرگذار باشد نیازمند تحقیقات زیادی است که تحقیق حاضر نیز در این راستا می‌باشد.

۲-۱ بیان مساله

در زمانهای دور که حجم اطلاعات محدودتر بود، شیوه‌ی مورد استفاده به راحتی می‌توانست از عهدی بخاطر سپاری و پیوند اطلاعات با یکدیگر و بنای یافته‌های جدید برآید. ولی اکنون که حجم اطلاعات مرزهای محدود قبلی را درنوریده است، روشهای سنتی مطالعه نمی‌توانند در مورد اطلاعات انبوه فعلی کارساز باشند. عامل دیگری نیز در تغییر روش سنتی مطالعه مهم به نظر می‌رسد و آن انتظاری است که از یادگیرنده می‌رود. قبلاً بر حفظ طوطی‌وار مطالب در حافظه تاکید می‌شد، اکنون از یادگیرنده انتظار می‌رود علاوه بر حفظ دانش، توان ادراک، فهم و کاربرد آن را نیز داشته باشد. به عبارت دیگر تاکید بر توانایی‌های بالاتر شناختی و راهبردهای یادگیری کارآمد، یکی دیگر از عوامل تغییر در روش مطالعه است (کرمی، ۱۳۸۱).

راهبردهای یادگیری به هر گونه فعالیت داوطلبانه‌ای که فرد می‌تواند برای بهبود یادسپاری و یادگیری خود انجام دهد، می‌گویند (پرسیلی، براکوسکی و اشنايدر^۲، ۱۹۸۷). راهبردهای یادگیری دو دسته‌ی شناختی و

1- Belmont

2- Pressley & Brokowski and Schneider

فراشناختی را در برمی گیرند. راهبردهای شناختی، رفتارها و افکاری هستند که بر فرایند ذخیره سازی و بازیافت موثرتر اطلاعات از حافظه تاثیر می گذارند. راهبردهای شناختی به فرد در یادگیری، یادآوری و فهم کمک می کنند. این راهبردها به فرد کمک می کنند تا اطلاعات تازه را برای ترکیب با اطلاعات قبلاً آموخته شده و ذخیره سازی آنها در حافظه ی بلندمدت آماده کند (هاکس^۱، ۲۰۰۵). از آنجا که محقق در این پژوهش قصد دارد تأثیر روشهای مختلف سنجش تشریحی یا چند گزینه ای را بر راهبردهای شناختی یادگیری بررسی کند به مقوله سنجش و انواع آن می پردازیم.

می توان سنجش را به عنوان کاربست فعالیت های مربوط به گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم گیری درباره یادگیری دانش آموزان و دانشجویان تعریف کرد. سنجش به فرایند درک آنچه دانش آموزان یا دانشجویان یاد گرفته اند گفته می شود. (ادانل، ریو، اسمیت^۲، ۲۰۰۷، ص ۴۲۸). از آنجا که هدفهای آموزشی بسیار متنوع اند، معلمان موفق هم در تهیه طرح درس و هم در تهیه طرح سنجش خود از هدفهای گوناگون وابسته به سطوح و طبقات مختلف یادگیری استفاده می کنند. برای اینکه هدفهای گوناگون به خوبی سنجش شوند روشها و فنون مختلف سنجش مورد نیازند. انواع روشهای سنجش یکی روشهای عینی است که شامل (صحیح - غلط، جورکردنی، چند گزینه ای) می باشد و دیگری روشهای ذهنی است که شامل (کوتاه پاسخ و تشریحی) است. (سیف، ۱۳۸۷). آنچه که مورد توجه ما در این پژوهش می باشد آزمون های تشریحی و چند گزینه ای است.

الدرسون و وال^۳ (۱۹۹۳) و چنگک^۴ (۱۹۹۷) نشان داده اند که روشهای سنجش تاثیر زیادی در رویکردهای مطالعه ی یادگیرندگان و نیز راهبردهای آنها برای آماده شدن جهت امتحان دارد. علاوه بر اثر کلی آزمون، نوع آزمون یکی از عوامل تاثیرگذار در رویکردهای مطالعه ی یادگیری است.

تحقیقات نشان می دهد دانش آموزان زمانی که درصدد به انجام رساندن یک فعالیت یادگیری هستند از روشهای مختلف یادگیری استفاده می کنند. هر یک از روشهای مختلف برای یادگیری دربرگیرنده ی یک انگیزه برای یادگیری و مجموعه ای از استراتژی های مناسب و به جا جهت به انجام رساندن تکلیف یا همان فعالیت می باشد (تانگ^۵، ۲۰۰۷). از دیدگاه مطالعات کیفی (مارتون و سالجو^۶، ۲۰۰۳) و کمی (بیگز^۷، ۲۰۰۰) دو روش کلی برای یادگیری مشخص گردیده است: سطحی و عمقی. دانش آموزانی که از روش سطحی استفاده می کنند

1- Hoeks
 2- Odonnel & Reeve and smith
 3- Alderson & Wall
 4- Cheng
 5- Tang
 6- Marton & Saljo
 7- Biggs

دارای انگیزه‌ای خارجی جهت به انجام رساندن تکلیف به منظور کسب موفقیت خارجی غیر از خود فعالیت می‌باشند. استراتژی همراه با این روش، یادگیری از طریق تکرار و تلاش برای حفظ کردن آن چیزی است که مهم به نظر می‌رسد. یادگیری از طریق تکرار و به منظور دوباره تولید کردن محتوا نه درک و فهم آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. دانش‌آموزانی که از رویکرد عمقی استفاده می‌کنند دارای یک انگیزه ذاتی بر اساس نیاز احساس شده و علاقه به آن تکلیف می‌باشند. بنابراین استراتژی مورد استفاده خاص یک فعالیت بوده و هدف جستجو، درک معانی آن چیزی است که یاد گرفته می‌شود. نه تنها این دانش‌آموزان جنبه‌های مختلف اطلاعات را با یکدیگر مربوط می‌سازند، بلکه دانش پیشین و تجربیات شخصی خود را نیز به آنها ربط می‌دهند (تانگ، ۲۰۰۷).

به باور سیف (۱۳۸۴) وقتی دانش‌آموزان یک کلاس از پیش می‌دانند که در ارزشیابی از یادگیری آنها از آزمونهای عینی استفاده خواهد شد، هنگام مطالعه و یادگیری مطالب درس در جهت پیدا کردن و به یاد سپردن نکات جزئی و پراکنده درس خواهند کوشید و به مسائل کلی و ساختاری آن توجه زیادی نخواهند کرد. در مقابل یادگیرندگان که خود را برای شرکت در یک امتحان تشریحی آماده می‌کنند به اطلاعات پراکنده‌ی درس چندان اهمیتی نمی‌دهند و بیشتر سعی می‌کنند تا مسائل کلی و استنباطی را فرا بگیرند.

هرمان و دیگران^۱ (۱۹۹۲) و شارف و بالوین^۲ (۲۰۰۷) گزارش نموده‌اند که دانش‌آموزان روشهای استدلال متفاوتی را برای حل مسائل در شکل‌های متفاوت سوال (تشریحی و چندگزینه‌ای) به کار می‌برند. بدین ترتیب که عموماً دانش‌آموزان در یک رویکرد آزمون و خطا یا حدس زدن برای سوالهای چندگزینه‌ای و از یک رویکرد استدلالی برای سوالهای تشریحی استفاده می‌کنند. علاوه بر این دانش‌آموزان برای سوالهای چندگزینه‌ای در برابر سوالهای تشریحی انتظارات متفاوتی دارند.

با توجه به نتایج تحقیقات فوق مسأله اصلی این پژوهش بررسی تأثیر روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چندگزینه‌ای) بر راهبردهای شناختی یادگیری (راهبردهای تکرار و مرور، بسط و گسترش معنای و سازماندهی) در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان است.

۳-۱ ضرورت و ارزش تحقیق

برخلاف گذشته که تصور می‌شد توانایی یادگیری هر فرد تابعی از میزان هوش و استعدادهای اوست، در چند سال اخیر این نظریه در میان روان‌شناسان قوت گرفته است که با وجود نقش تعیین‌کننده‌ی عوامل ذاتی هوش

1- Herman

2- Scharf & Balwin

و استعداد در یادگیری، نقش غیرذاتی دیگری در این رابطه هم مهم قلمداد می‌شوند. یکی از این موارد راهبردهای یادگیری است که در چند سال اخیر شاهد پیشرفت زیاد روان‌شناسی تربیتی در کشف این راهبردها بوده‌ایم (وانیستاین و هیوم^۱، ۱۹۹۸).

آموزش مهارت‌ها و راهبردهای شناختی و فراشناختی به دانش‌آموزان در زمینه‌های مستعد می‌تواند موثر باشد. یکی از دلایل علاقمندی بسیاری از پژوهشگران به حیطه‌های شناخت و فراشناخت آن است که معتقدند این حوزه تلویحات مهمی در میدان تعلیم و تربیت دارند (چاپمن و تانمر^۲، ۲۰۰۳). گانر (۱۹۹۰)، به نقل از اسپنسر^۳، ۲۰۰۳) پس از بازنگری پژوهش‌های انجام شده درباره‌ی اثربخشی راهبردهای شناختی و فراشناختی گفته است: «پژوهش‌های موجود به روشنی نشان می‌دهند که رفتار راهبرد یا استراتژیکی، یادگیری را افزایش می‌دهد». همچنین روشن شده است که یادگیرندگان ماهر می‌دانند چه زمانی باید راهبردی عمل کنند. یافته‌های پژوهشی ناظرند بر اینکه بسیاری از مشکلات دانش‌آموزان در امر یادگیری به مهارت‌های ضعیف شناختی و فراشناختی آنان مربوط است. اسوالند و کارین^۴ (۲۰۰۶)، پاریس و همکاران (۱۹۸۳)، به نقل از دمبو^۵ (۱۹۹۴)، بیان می‌دارند که بسیاری از دانش‌آموزانی که در یادگیری مشکل دارند، در واقع مشکل آنها این است که هیچ وقت یاد نگرفته‌اند که چگونه یاد بگیرند.

از طرف دیگر شیوه‌های غلط ارزشیابی می‌تواند باعث سرکوب علایق و دانش‌آموزان، جلوگیری از پیشرفت آنها در زمینه‌های مختلف، مورد ارزشیابی قرار گرفتن آموخته‌های سطحی و توسعه‌ی یادگیری طوطی وار گردد، لذا ضرورت دارد که معلمان با فنون دقیق ارزشیابی آموزشی و نحوه طراحی و تهیه سؤالیهای امتحانی آشنا باشند تا با ارزشیابیهای علمی خود اطلاعات دقیق و قابل اتکای را برای اصلاح و بهبود روشهای تدریس خود و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دیگر افراد جامعه اعم از برنامه ریزان درسی و والدین کسب کرده، از این راه باعث بالندگی نظام آموزشی و بهبود برنامه‌های درسی گردند (نیکخواه، ۱۳۸۷).

۴-۱ هدف‌های پژوهش

هدف اصلی پژوهش تعیین میزان تاثیر روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای شناختی یادگیری دانش‌آموزان می‌باشد. اهداف جزئی این پژوهش به شرح زیر است :

1- Weinstein & Hume
2- Chapman & Tunmer
3- Spencer
4- Swalender & Karin
5- Dembo

۱- تعیین میزان تاثیر روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای تکرار و مرور در یادگیری دانش آموزان.

۲- تعیین میزان تاثیر روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای بسط و گسترش معنایی در یادگیری دانش آموزان.

۳- تعیین میزان تاثیر روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای سازماندهی در یادگیری دانش آموزان.

۱-۵ فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای شناختی یادگیری دانش آموزان تأثیر دارد.

فرضیه‌های فرعی:

۱- روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای تکرار و مرور در یادگیری دانش آموزان تأثیر دارد.

۲- روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای بسط و گسترش معنای در یادگیری دانش آموزان تأثیر دارد.

۳- روشهای مختلف سنجش (تشریحی یا چند گزینه‌ای) بر راهبردهای سازماندهی در یادگیری دانش آموزان تأثیر دارد.

۱-۶ تعریف واژه‌ها

۱-۶-۱ سنجش (Assessment): اصطلاح سنجش را می‌توان به صورت فرایند جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی یادگیرندگان به منظور کمک به تصمیم‌گیری در مورد رشد و پیشرفت آنان تعریف کرد (گولیکسون^۱، ۲۰۰۳، ص ۵).

۱-۶-۲ آزمون تشریحی (Essay test): آزمون تشریحی از دانش‌آموز می‌خواهد تا پاسخ خود را در قالب کلمات خویش به صورت شفاهی یا کتبی عرضه کند (ایبل و فریزی^۲، ۱۹۸۶).

1- Gullickson
2- Ebel & Frisbie

۱-۶-۳ آزمون چند گزینه‌ای (**Multiple choice test**): شامل تعدادی سوال است که هر یک از آنها از قسمت اصلی و تعدادی گزینه (پاسخ) تشکیل می‌شود و آزمون شونده از میان گزینه‌های پیشنهادی گزینه صحیح (پاسخ سوال) را انتخاب می‌کند (سیف ۱۳۸۷).

۱-۶-۴ راهبردهای شناختی (**Cognitive strategies**): راهبردشناختی فرایندهای هستند که معین می‌کنند چگونه ما توجه و سازماندهی می‌کنیم، می‌آموزیم و اشیاء را به خاطر می‌سپاریم. به عبارت دیگر آنه از رشد قابلیت‌های ویژه‌ای در آموختن نحوه، تفکر کردن، خلق کردن، کشف کردن و به خاطر سپردن به وجود می‌آیند (لفرانکوئیز^۱، ۲۰۰۲).

۱-۷-۷ تعریف عملیاتی

۱-۷-۱ سنجش: منظور از سنجش در این پژوهش، مجموعه آزمون‌های تشریحی و چند گزینه‌ای که به صورت تکوینی برگزار می‌شود.

۱-۷-۲ آزمون تشریحی: منظور از آزمون تشریحی در این پژوهش، آزمون‌های معلم ساخته درس روانشناسی سال سوم دبیرستان بود که به صورت تکوینی حداقل دو و حداکثر سه بار برگزار می‌شود.

۱-۷-۳ آزمون چند گزینه‌ای: منظور از آزمون چند گزینه‌ای در این پژوهش، آزمون‌های معلم ساخته درس روانشناسی سال سوم دبیرستان بود که به صورت تکوینی حداقل دو و حداکثر سه بار برگزار می‌شود.

۱-۷-۴ راهبردهای شناختی: منظور از راهبردهای شناختی در این پژوهش، راهبردهای شناختی یادگیری که شامل سه حیطه، تکرار و مرور، سازماندهی و بسط و گسترش معنایی است که به وسیله پرسشنامه محقق ساخته سنجیده می‌شوند.